

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen och 6 och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av barnskyddslagen och 6 och 60 § i lagen om småbarnspedagogik (RP 56/2023 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet och kulturutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- kulturutskottet KuUU 8/2023 rd
- grundlagsutskottet GrUU 12/2023 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Tiina Muinonen, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Susanna Hoikkala, social- och hälsovårdsministeriet
- referendarieråd Tapio Rätty, riksdagens justitieombudsmans kansli
- barnombudsman Elina Pekkarinen, Barnombudsmannens byrå
- biträdande professor Maija Jäppinen, Helsingfors universitet
- professor Riikka Korkiamäki, Tammerfors universitet
- projektchef Tanja Hirschovits-Gerz, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- socialdirektör Tanja Penninkangas, Södra Österbottens välfärdsområde
- chef för missbrukar-, mentalvårds- och socialtjänster för vuxna Nina Tommola, Mellersta Nylands välfärdsområde
- direktör för tjänster för familjer och personer i arbetsför ålder Johanna Korteniemi, Lapplands välfärdsområde
- integrationschef Sirpa Kuronen, Egentliga Finlands välfärdsområde
- specialsakkunnig Jonna Lindqvist, Centralförbundet för Barnskydd rf
- utvecklingschef Helena Inkinen, Pesäpuu ry
- specialsakkunnig Alpo Heikkinen, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf
- specialsakkunnig Päivi Nykyri, SOSTE Finlands social och hälsa rf
- professor emeritus Matti Rimpelä.

Betänkande ShUB 12/2023 rd

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Folkpensionsanstalten
- Statens skolhem
- Vårdsområdesbolaget Hyvil Ab
- Norra Österbottens vårdsområde
- Finlands Kommunförbund
- Förbundet för mödra- och skyddshem
- Mannerheims Barnskyddsförbund rf
- professor emeritus Matti Rimpelä.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att barnskyddslagen och lagen om småbarnspedagogik ändras.

Enligt förslaget sänks åldersgränsen för eftervård inom barnskyddet med två år i enlighet med regeringsprogrammet för regeringen Orpo. Samtidigt ändras definitionen av ung person samt sista betalningsdagen för medlen för eget hushåll. Lagen om småbarnspedagogik preciseras i fråga om skyldigheten att ordna småbarnspedagogik för barn som placerats med stöd av barnskyddslagen när barnets småbarnspedagogiska verksamhet ordnas någon annanstans än i barnets hemkommun. I lagen om småbarnspedagogik föreskrivs det också om kostnadsfördelningen mellan kommunerna i anslutning till detta. Även barnskyddslagen preciseras i anslutning till detta. I den lagen föreslås också vissa ändringar av teknisk karaktär för att korrigera de fel som kvarstod i lagen i och med ikraftträdandet av strukturreformen av social- och hälsovårdstjänsterna.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2024.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås det i enlighet med regeringsprogrammet för regeringen Orpo att åldersgränsen för eftervård inom barnskyddet enligt barnskyddslagen (417/2007) sänks med två år från nuvarande 25 år. Enligt propositionen ska ändringen träda i kraft den 1 januari 2024. Vårdsområdets skyldighet att ordna eftervård upphör alltså i fortsättningen när den unga personen fyller 23 år. I enlighet med regeringsprogrammet eftersträvas genom sänkningen av åldersgränsen en besparing på 12 miljoner euro i statsfinanserna 2024 och en besparing på 24 miljoner euro från och med 2025.

Dessutom föreslås det att lagen om småbarnspedagogik (540/2018) preciseras i fråga om skyldigheten att ordna småbarnspedagogik för barn som placerats med stöd av barnskyddslagen samt att det föreskrivs om kostnadsansvaret mellan kommunerna när barnets småbarnspedagogiska

Betänkande ShUB 12/2023 rd

verksamhet ordnas någon annanstans än i barnets hemkommun. Propositionen innehåller också ändringar som korrigerar de fel av teknisk karaktär som kvarstod i barnskyddslagen i och med ikraftträdandet av vårdreformen.

Social- och hälsovårdsutskottet ställer sig bakom propositionens mål att balansera de offentliga finanserna och förtydliga kommunernas organiseringsansvar och kostnadsansvar för småbarnspedagogiken för placerade barn och tillstyrker lagförslagen. Också kulturutskottet tillstyrker i sitt utlåtande (KuUU 8/2023 rd) de föreslagna ändringarna.

Social- och hälsovårdsutskottet fäster dock i likhet med grundlagsutskottet (GrUU 12/2023 rd, stycke 12) uppmärksamhet vid att lagar bör stiftas med en generell strävan efter konsekvens och stabilitet. Åldersgränsen för eftervård inom barnskyddet höjdes från 21 till 25 år i samband med den ändring av barnskyddslagen som trädde i kraft den 1 januari 2020 (542/2019, RP 237/2018 rd) utifrån en lagmotion (LM 86/2019 rd). Enligt grundlagsutskottet kan det med tanke på god lagstiftningssed inte anses helt problemfritt att det föreslås en ändring av åldersgränsen för eftervård bara kort efter det att den föregående ändringslagen trädde i kraft. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar också att det på grund av att den nuvarande åldersgränsen för eftervården har varit i kraft i så kort tid inte finns några forskningsrön om dess effekter.

Sänkningen av åldersgränsen för eftervård

Med eftervård avses det övergripande stöd som erbjuds ett barn eller en ung person efter det att placering i vård utom hemmet eller i långvarig öppenvård har avslutats. Syftet med eftervården är att stödja barnets återvändande till hemmet efter placeringen och att hjälpa den unga personen att utveckla tillräckliga färdigheter för att börja ett självständigt liv. De unga som omfattas av eftervården är på grund av sin bakgrund utsatta. Genom stödåtgärder inom eftervården strävar man efter att de faktiskt ska få samma möjligheter som unga utan placeringsbakgrund.

Rätten till eftervård är enligt barnskyddslagen en subjektiv rättighet, det vill säga välfärdsområdet ska på basis av det individuella behovet ordna eftervård för unga oberoende av budgetmedlens storlek. Eftervården består inte av ett separat tjänsteutbud, utan servicebehovet hos en ung person som omfattas av eftervården bedöms alltid individuellt och stödet ordnas enligt behov. En del unga klarar sig med hjälp av de grundläggande tjänsterna, en del behöver riktat särskilt stöd inom något delområde av livet och en del behöver krävande sektorsövergripande stöd. Jämfört med sina jämnåriga har de unga som får eftervård statistiskt sett betydligt fler traumatiska erfarenheter, psykiska utmaningar, missbruksproblem och även neuropsykiatriska utmaningar. De har likaså låg utbildningsnivå och riskerar att dö i förtid. Eftervården är också ett stöd för föräldraskapet, eftersom de unga som omfattas av eftervården oftare än andra jämnåriga blir föräldrar redan när de är unga, och deras sociala stödnätverk är ofta tunt.

Utskottet betonar eftervårdens betydelse för att förebygga utslagning av placerade unga och generationsöverskridande utslagning. Utskottet ser det som positivt att åldersgränsen för eftervård också efter den sänkning som görs för att uppnå sparmålen för statsfinanserna fortfarande är två år högre än före den höjning som trädde i kraft vid ingången av 2020. Efter den föreslagna ändringen kan en ung person som fyllt 18 år vid behov fortfarande omfattas av stödåtgärder inom eftervården i 5 år.

Betänkande ShUB 12/2023 rd

grundlagsutskottet om att statsrådet måste bevaka konsekvenserna av den sänkta åldersgränsen för eftervård och servicesystemets förmåga och resurser att tillgodose de individuella behoven hos de unga som berörs av den sänkta åldersgränsen. Utskottet föreslår ett uttalande om detta. (*Utskottets förslag till uttalande*)

Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att sänkningen av åldersgränsen för eftervården förutsätter att tjänsterna inom det sociala arbetet för vuxna utvecklas så att de bättre motsvarar behoven hos unga vuxna efter avslutad eftervård. Sänkningen ökar också behovet av det sociala arbete för vuxna som bekostas genom den generella finansieringen till välfärdsområdena. Utskottet noterar att flera sakkunnigyttranden lyfter fram svårigheten att bedöma de ekonomiska inbesparingarna och osäkerheten i fråga om dem. Enligt utredning från social- och hälsovårdsministeriet har man i propositionens sparkalkyler inte beaktat kostnaderna för att en del av de unga börjar omfattas av tjänster inom socialarbetet för vuxna.

Social- och hälsovårdsutskottet anser det vara viktigt att särskild uppmärksamhet fästs vid att eftervården avslutas kontrollerat och att den unga vid behov hänvisas till tjänsterna inom socialarbetet för vuxna och annan socialservice. När eftervården upphör är socialarbetaren enligt 76 § 2 mom. i barnskyddslagen skyldig att vid behov tillsammans med den unga personen göra upp en plan som tar upp de tjänster och stödåtgärder som är tillgängliga när eftervården avslutats. Social- och hälsovårdsutskottet betonar i likhet med grundlagsutskottet (GrUU 12/2023 rd, stycke 10) vikten av att i synnerhet under övergångsperioden utarbeta en plan för att trygga kontinuiteten i tjänsterna. Social- och hälsovårdsutskottet betonar att man vid utarbetandet av planen också bör beakta skyldigheten till sektorsövergripande samarbete enligt 41 § i socialvårdslagen vid bedömningen av den ungas servicebehov och tillhandahållandet av tjänster.

Enligt regeringsprogrammet (s. 44—45) är avsikten att barnskyddslagen ska ses över som en del av servicereformen enligt regeringsprogrammet. Utskottet anser det vara viktigt att man i samband med reformen fäster särskild vikt vid att stärka de förebyggande tjänsterna och tjänsterna inom öppenvården. I samband med reformen bör man vid utvecklingen av stödet för övergången till vuxenlivet och för ökad självständighet bedöma förslagen från den arbetsgrupp som behandlade en reform av barnskyddets eftervård (SHM:s rapporter och promemorior 2019:43). Utskottet anser det vara viktigt att stödet för övergången till vuxenlivet granskas som en helhet så att alla unga och vuxna som behöver stöd får det, oberoende av om de har varit placerade eller inte. Dessutom betonar utskottet vikten av förebyggande barn- och familjearbete i välfärdsområdena och samarbete med kommunerna när det gäller att stödja barn, unga och familjer och minska behovet av barnskyddsåtgärder.

Ekonomiska konsekvenser för en ung person i eftervård

Inom eftervården ges enligt propositionen åtminstone tre former av ekonomiskt stöd: förebyggande och kompletterande utkomststöd, ekonomiskt stöd i eftervård och medel för eget hushåll. Om en ung person i eftervården inte har rätt till grundläggande utkomststöd eller behöver något som inte kan fås som utkomststöd, kan personen beviljas ekonomiskt stöd i eftervård eller använda medel för eget hushåll. När en otillräcklig försörjning, bristfälliga boendeförhållanden eller avsaknad av bostad är ett väsentligt hinder för rehabiliteringen av ett barn eller en ung person i eftervården, ska välfärdsområdet enligt 76 a § i barnskyddslagen utan dröjsmål ordna ett tillräck-

Betänkande ShUB 12/2023 rd

ligt ekonomiskt stöd samt ordna en behovenlig bostad. De medel för eget hushåll som avses i 77 § i barnskyddslagen ska i princip ges till ett barn eller en ung person som håller på att bli självständig när eftervården avslutas.

Sakkunniga har påpekat att den ungas ekonomiska situation kan försämrats i och med sänkningen av den övre åldersgränsen för eftervård, eftersom separat ekonomiskt stöd inom eftervården eller stöd för boende inte längre beviljas. Sänkningen av åldersgränsen för eftervården kan också inverka på beloppet av det grundläggande utkomststödet till unga, eftersom en ung person i eftervården enligt Folkpensionsanstaltens anvisningar inte behöver ansöka om studielån för att trygga sin försörjning under studierna. Efter eftervården beaktas studielånet som inkomst i kalkylen över grundläggande utkomststöd, på samma sätt som för andra studerande. Dessutom tidigareläggs beaktandet av medlen för eget hushåll i kalkylen över utkomststöd i och med sänkningen av den övre åldersgränsen.

Utskottet konstaterar att de vars eftervård upphör har rätt till samma sociala trygghetsförmåner som andra unga. Valfärdsområdena kan också enligt prövning bevilja förebyggande och kompletterande utkomststöd. Utskottet betonar att när eftervården upphör ska man vid behov hitta fungerande lösningar på den ungas boende inom ramen för valfärdsområdets övriga tjänster och i samarbete med kommunen.

Utskottet noterar dock att ekonomin för unga i eftervården också påverkas av de andra ändringar i de sociala trygghetsförmånerna som avses träda i kraft under 2024, särskilt ändringarna i bostadsbidraget (RP 74/2023 rd), rehabiliteringspenningen (RP 60/2023 rd), utkomstskyddet för arbetslösa (RP 73/2023 rd) och utkomststödet (RP 58/2023 rd) samt indexfrysningarna av förmåner som är bundna till folkpensionsindex (RP 75/2023 rd). De sammantagna konsekvenserna av ändringarna i den sociala tryggheten gäller enligt social- och hälsovårdsministeriets bedömning (Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi, social- och hälsovårdsministeriet 2023, på finska) i störst utsträckning de yngre åldersklasserna. Utskottet konstaterar att man i propositionen inte har bedömt hur de föreslagna nedskärningarna i den sociala tryggheten och indexfrysningarna påverkar ställningen för de unga vars rätt till eftervård upphör till följd av sänkningen av åldersgränsen.

Övergångsbestämmelsen

Lagförslaget ger en övergångstid på sex månader, vilket betyder att eftervården upphör först den 30 juni 2024 för de unga som är 23 år eller äldre när lagen träder i kraft. Det är positivt att övergångsbestämmelsen säkerställer att de unga under kontrollerade former styrs vidare till behövliga tjänster och förmåner. I övergångsbestämmelsen beaktas också de förvaltningsbeslut om stödåtgärder inom eftervården som meddelats före lagens ikraftträdande. Därmed är valfärdsområdena skyldiga att ordna beslutsenliga stödåtgärder inom eftervården även när de sträcker sig längre än den föreslagna övergångsperioden.

Grundlagsutskottet noterar i sitt utlåtande (stycke 12) att övergångsbestämmelsen i lagförslag 1 om ändring av barnskyddslagen i enlighet med sin ordalydelse gäller beslut som valfärdsområdet fattar. Enligt uppgifter till grundlagsutskottet har dock beslut som fortfarande är av betydelse för tillämpningen av bestämmelsen fattats också i kommunerna, före valfärdsområdesreformen. En-

Betänkande ShUB 12/2023 rd

ligt grundlagsutskottets utlåtande bör social- och hälsovårdsutskottet försäkra sig om att övergångsbestämmelsen också omfattar beslut som fattats av kommunerna.

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår med anledning av grundlagsutskottets utlåtande att 2 mom. i övergångsbestämmelsen i lagförslag 1 preciseras så att det utöver beslut som fattas av välfärdsområdena också gäller beslut som fattas av kommunerna.

Förslaget till ändring av lagen om småbarnspedagogik

Regeringen föreslår att det till 6 § 1 mom. lagen om småbarnspedagogik fogas en bestämmelse om att den kommun där barnet på grund av barnskyddsåtgärden faktiskt bor är skyldig att ordna småbarnspedagogik. Dessutom föreslås 60 § i den lagen om småbarnspedagogik få en bestämmelse om att barnets hemkommun är skyldig att till den kommun som ordnar småbarnspedagogik för barnet betala en ersättning som motsvarar kostnaderna för småbarnspedagogiken.

Enligt den gällande lagen grundar sig skyldigheten att ordna småbarnspedagogik för andra barn än de som är bosatta i kommunen på 6 § 3 mom. i lagen om småbarnspedagogik, det vill säga att skyldigheten uppstår om fallet är brådskande eller när omständigheterna annars kräver det. Kulturutskottet anser i sitt utlåtande (KuUU 8/2023 rd, s. 2) att förslaget förtydligar ansvaret för att ordna småbarnspedagogik och stärker tillgodoseendet av den subjektiva rätten till småbarnspedagogik för barn som omfattas av barnskyddet samt anser att kostnadsansvaret behöver preciseras. Social- och hälsovårdsutskottet instämmer till denna del i kulturutskottets uppfattning.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 i proposition RP 56/2023 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 56/2023 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Betänkande ShUB 12/2023 rd

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) 6 §, 16 § 3 mom., 16 b och 35 §, 75 § 3 mom., 76 a §, 77 § 3 mom. och 81 § 4 mom.,
sådana de lyder, 6 § i lag 1489/2019, 16 § 3 mom. i lag 88/2020 samt 16 b och 35 §, 75 § 3 mom., 76 a §, 77 § 3 mom. och 81 § 4 mom. i lag 610/2022, som följer:

6 §

Barn och ung person

Som barn anses i denna lag den som inte fyllt 18 år och som ung person den som är 18–22 år.

16 §

Välfärdsområde som ansvarar för ordnande av barnskydd

Välfärdsområdena kan avtala om att barnskydd ordnas på något annat sätt än vad som bestäms i denna paragraf, om det är förenligt med barnets bästa.

16 b §

Placeringsvälfärdsområdets ansvar för ordnande av barnskydd

Det välfärdsområde där ett barn eller en ung person har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård (*placeringsvälfärdsområde*) ska i samarbete med det välfärdsområde som enligt 16 § 1 mom. eller 17 § ansvarar för ordnandet av barnskydd (*placeringvälfärdsområde*) och den kommun där barnets eller den unga personens placeringsplats finns eller boningskommunen för ett barn eller en ung person i eftervård ordna den service och de stödåtgärder för barnet eller den unga personen som behövs för omsorgen eller vården. Placeringsvälfärdsområdet har rätt till ersättning av placeringvälfärdsområdet för sina kostnader för servicen och stödåtgärderna.

Betänkande ShUB 12/2023 rd

Bestämmelser om placeringsvårdsområdets skyldighet att i en situation som avses i 1 mom. ordna de hälso- och sjukvårdstjänster som behövs för ett barn eller en ung person som har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård samt om ersättning för kostnaderna för hälso- och sjukvårdstjänster finns i 69 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010). Bestämmelser om skyldigheten för den kommun där ett barns placeringsplats finns och boningskommunen för ett barn i eftervård att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning för ett barn som placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård finns i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och bestämmelser om ersättning för kostnaderna för detta finns i 38 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021). Bestämmelser om ordnande av småbarnspedagogik för barn som placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård och om ersättning för kostnaderna för den finns i lagen om småbarnspedagogik (540/2018).

35 §

Tryggande av försörjning och boende

När behovet av barnskydd i väsentlig mån beror på otillräcklig försörjning, bristfälliga boendeförhållanden eller avsaknad av bostad eller när dessa omständigheter utgör ett väsentligt hinder för barnets och familjens rehabilitering, ska välfärdsområdet utan dröjsmål ordna tillräckligt ekonomiskt stöd samt i samarbete med kommunen avhjälpa bristerna i boendeförhållandena eller ordna en bostad som motsvarar behovet.

75 §

Barns och unga personers rätt till eftervård

Vårdsområdets skyldighet att ordna eftervård upphör när fem år har förflutit från det att barnet sedan en placering utom hemmet enligt 1 mom. avslutades senast har varit klient hos barnskyddet. Skyldigheten att ordna eftervård upphör senast när den unga personen fyller 23 år.

76 a §

Tryggande av boende och försörjning i eftervården

När en otillräcklig försörjning, bristfälliga boendeförhållanden eller avsaknad av bostad är ett väsentligt hinder för rehabiliteringen av ett barn eller en ung person i eftervården, ska välfärdsområdet utan dröjsmål ordna ett tillräckligt ekonomiskt stöd samt i samarbete med kommunen rätta till bristerna i boendeförhållandena eller ordna en behovenlig bostad.

Betänkande ShUB 12/2023 rd

77 §

Medel för eget hushåll

Välfärdsområdet har rätt att besluta om tidpunkten för utbetalning av medel för eget hushåll. Medel för eget hushåll ska i regel ges ett barn eller en ung person som håller på att bli självständig när eftervården avslutas eller av särskilda skäl i anslutning till stödjande och tryggnad av barnets eller den unga personens självständighetsprocess senast när han eller hon fyller 23 år.

81 §

Övervakning av vården av barn som placerats i enskilt hem

De förutsättningar för en fortsatt placering som avses i 2 mom. och behovet av stödåtgärder enligt 3 mom. ska vid behov följas upp. Välfärdsområdet ska föra register över barn som placerats i enskilt hem inom dess område.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Rätten till eftervård för en ung person vars rätt till eftervård enligt 75 § har börjat före ikraftträdandet av denna lag och som efter ikraftträdandet är 23 år eller äldre före den 1 juli 2024 upphör dock först den 30 juni 2024. Om välfärdsområdet **eller kommunen** före denna lags ikraftträdande har gett en ung person ett beslut om en stödåtgärd enligt 12 kap. ska välfärdsområdet ordna stödåtgärden för den unga personen enligt beslutet.

Medlen för eget hushåll enligt 77 § ska betalas till en ung person som avses i 2 mom. senast den 30 juni 2024 eller senast när stödåtgärden enligt beslutet upphör.

2.

Lag

om ändring av 6 och 60 § i lagen om småbarnspedagogik

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om småbarnspedagogik (540/2018) 6 § 1 mom. och

Betänkande ShUB 12/2023 rd

fogas till 60 § ett nytt 4 mom. som följer:

6 §

Kommunens skyldighet att ordna småbarnspedagogik utifrån var barnet bor eller vistas

Kommunen ska ordna småbarnspedagogik för de barn vars hemkommun kommunen är enligt lagen om hemkommun (201/1994). Skyldigheten att ordna småbarnspedagogik för ett barn som i enlighet med 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen (417/2007) har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård åligger den kommun där barnet är placerat och i fråga om ett barn i eftervård boningskommunen.

60 §

Finansiering och bidrag

Hemkommunen för ett barn som i enlighet med 16 b § 1 mom. i barnskyddslagen har placerats som en stödåtgärd inom öppenvården eller i vård utom hemmet eller i eftervård är skyldig att till den kommun där barnet är placerat och till den kommun där barnet i eftervård är bosatt betala en ersättning som motsvarar kostnaderna för barnets småbarnspedagogik.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att statsrådet bevakar dels konsekvenserna av den sänkta åldersgränsen för eftervård, dels servicesystemets förmåga och resurser att tillgodose de individuella behoven hos de unga som berörs av den sänkta åldersgränsen.

Betänkande ShUB 12/2023 rd

Helsingfors 22.11.2023

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Li Andersson vänst
medlem Kim Berg sd
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Hilikka Kemppe cent
medlem Terhi Koulumies saml
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ville Merinen sd
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Minna Reijonen saf
medlem Anne Rintamäki saf
medlem Päivi Räsänen kd
medlem Pia Sillanpää saf
medlem Oskari Valtola saml
medlem Henrik Wickström sv
ersättare Milla Lahdenperä saml.

Sekreterare var

utskottsråd Sanna Pekkarinen.

Betänkande ShUB 12/2023 rd Reservation /sd, gröna, vänst

Reservation

Motivering

Regeringen föreslår att åldersgränsen för eftervården inom barnskyddet sänks med två år, från 25 till 23 år, som en del av statsminister Petteri Orpos regerings sparprogram för statsfinanserna. Regeringen riktar nedskärningarna till en grupp människor som i propositionens konsekvensbedömning beskrivs bland annat som unga som ”kan ha synnerligen mångformade, komplexa och kumulativa sociala problem och hälsoproblem som försämrar deras funktionsförmåga”. I propositionen bedömer regeringen att situationen för de unga som fyllt 23 år och är mest utsatta och behöver mycket stöd i olika former sannolikt försämrars genom sänkningen av åldersgränsen för eftervård, om inte det övriga servicesystemet förmår effektivisera sin verksamhet och stärka det förvaltningsövergripande samarbetet. För att de unga ska få de tjänster inom socialarbetet för vuxna som de behöver bör socialarbetet för unga vuxna utvecklas innehållsmässigt och tilldelas tillräckliga resurser. Också ett smidigt samarbete med andra tjänster bör säkerställas. Det verkar dock i nuläget inte sannolikt att servicesystemet stärks, eftersom regeringen har satt upp betydande sparmål bland annat för finansieringen av välfärdsområdenas tjänster.

De unga i eftervården befinner sig på grund av sin bakgrund i en mycket utsatt ställning, och syftet med stödåtgärderna är att de faktiskt ska få samma möjligheter som unga utan placeringsbakgrund. Eftervården är en subjektiv rättighet och ger de unga inte bara konkret stöd och trygghet i att inte behöva stå ensam, utan också framtidstro och visshet om att någon bryr sig. Eftervården stöder hanteringen av vardagen, samordnar stödtjänsterna och hjälpen utifrån de individuella behoven och säkerställer förankringen i samhället. När åldersgränsen för eftervården sänks förlorar många unga sin rätt till individuellt stöd, vilket försvårar studierna och sysselsättningen ytterligare för utsatta unga. Utöver sänkningen av den övre åldersgränsen för eftervården försvårar regeringen livet för de unga bland annat genom att sänka bostadsbidraget och utkomstskyddet för arbetslösa och avstå från att göra indexhöjningar av förmånerna. Utifrån utskottets sakkunnigutfrågning är det uppenbart att en försämring av stödet till och ställningen för denna särskilt sårbara klientgrupp leder till risk för utslagning och merkostnader.

Enligt yttrandet från Institutet för hälsa och välfärd utövar samhället betydande makt över individen när ett barn placeras i vård utom hemmet. Därför måste samhället också bära ansvar för dessa unga och stödja dem i deras uppväxt. Institutet bedömer att stödbehovet varierar, men uppskattningsvis 3 000—4 000 unga behöver ett starkt och sektorsövergripande stöd, en del ända tills de fyller 25 år. Medicinska och sociala undersökningar har visat att eftervården behövs och är effektiv. Eftervården bör ur samhällsekonomisk synvinkel ses som en investering som ger samhällsnyttan och förebygger generationsöverskridande utslagning. Sakkunniga har också ifrågasatt regeringens sparmål. Stödbehovet försvinner inte bara för att man sänker åldersgränsen, så kostnaderna flyttar över från barnskyddet till den övriga social- och hälsovården eller omvandlas genom utslagningen till andra direkta och indirekta kostnader.

I sakkunnigyttanden till utskottet kritiserar också regeringens lagberedning. Det är problematiskt att regeringsprogrammet innehåller mycket detaljerade skrivningar som framförs utan en god och mångsidig konsekvensbedömning. Lagberedningen och remissbehandlingen har varit

Betänkande ShUB 12/2023 rd
Reservation /sd, gröna, vänst

alltför hafsig och det saknas grundliga helhetsbedömningar. Det är särskilt oroväckande i fråga om nedskärningarna i den sociala tryggheten och socialservicen. Konsekvenserna av regeringens sparlagar koncentreras till samma personer, och dessa kan sedan tidigare ha det sämre ställt, såsom i fråga om den nu aktuella sänkningen av åldersgränsen för unga inom eftervården.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 2 enligt betänkandet,

att riksdagen godkänner lagförslag 1 enligt betänkandet, men stryker 6 §, 75 § 3 mom. och 77 § 3 mom. (Reservationens ändringsförslag)

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) ~~6 §~~, 16 § 3 mom., 16 b och 35 §, ~~75 § 3 mom.~~, 76 a §, ~~77 § 3 mom.~~ och 81 § 4 mom.,
sådana de lyder, ~~6 § i lag 1489/2019~~, 16 § 3 mom. i lag 88/2020 samt 16 b och 35 §, ~~75 § 3 mom.~~, 76 a §, ~~77 § 3 mom.~~ och 81 § 4 mom. i lag 610/2022, som följer:

~~6 §~~

~~Barn och ung person~~

~~Som barn anses i denna lag den som inte fyllt 18 år och som ung person den som är 18—22 år.~~

16, 16 b och 35 §

(Som i ShUB)

Betänkande ShUB 12/2023 rd
Reservation /sd, gröna, vänst

~~75 §~~

~~*Barns och unga personers rätt till eftervård*~~

~~Välårsdsområdet skyldighet att ordna eftervård upphör när fem år har förflutit från det att barnet sedan en placering utom hemmet enligt 1 mom. avslutades senast har varit klient hos barnskyddet. Skyldigheten att ordna eftervård upphör senast när den unga personen fyller 23 år.~~

76 a §

(Som i ShUB)

~~77 §~~

~~*Medel för eget hushåll*~~

~~Välårsdsområdet har rätt att besluta om tidpunkten för utbetalning av medel för eget hushåll. Medel för eget hushåll ska i regel ges ett barn eller en ung person som håller på att bli självständig när eftervården avslutas eller av särskilda skäl i anslutning till stödjande och tryggande av barnets eller den unga personens självständighetsprocess senast när han eller hon fyller 23 år.~~

81 §

(Som i ShUB)

(1 mom. som i ShUB)

~~Rätten till eftervård för en ung person vars rätt till eftervård enligt 75 § har börjat före ikraftträdandet av denna lag och som efter ikraftträdandet är 23 år eller äldre före den 1 juli 2024 upphör dock först den 30 juni 2024. Om välårsdsområdet eller kommunen före denna lags ikraftträdande har gett en ung person ett beslut om en stödåtgärd enligt 12 kap. ska välårsdsområdet ordna stödåtgärden för den unga personen enligt beslutet.~~

~~Medlen för eget hushåll enligt 77 § ska betalas till en ung person som avses i 2 mom. senast den 30 juni 2024 eller senast när stödåtgärden enligt beslutet upphör.~~

Betänkande ShUB 12/2023 rd
Reservation /sd, gröna, vänst

Helsingfors 22.11.2023

Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén gröna
Li Andersson vänst